

SPRAWOZDANIE Z KONFERENCJI NAUKOWEJ
PROBLEMATYKA TEKSTU GŁOSOWO INTERPRETOWANEGO
(Uniwersytet Mikołaja Kopernika, 16—17 X 2002 r.)

W dniach 16—18 października 2002 roku odbyła się w Toruniu konferencja zatytułowana *Problematyka tekstu głosowo interpretowanego*, zorganizowana przez Zakład Metodyki Nauczania Literatury i Języka Polskiego Instytutu Literatury Polskiej Uniwersytetu Mikołaja Kopernika. W trakcie obrad 24 referentów z 7 ośrodków naukowych w Polsce (Częstochowa, Kielce, Kraków, Łódź, Szczecin, Toruń, Warszawa) omawiało różnorodne aspekty szeroko rozumianej kultury żywego słowa.

Tematyka wystąpień skoncentrowana była wokół kilku wzajemnie się dopełniających zagadnień. Poruszano kwestie związane z retoryką; brzmieniową warstwą utworu literackiego; językoznawczymi problemami dotyczącymi recytacji; głosem aktorskim w teatrze, filmie, radio; tak zwaną poezją śpiewaną, związkami muzyki i liryki; wreszcie — aspektami dydaktycznymi kształcenia głosnego czytania w szkole (w ujęciu synchronicznym i diachronicznym).

Sesję otworzył występ Koła Recytatorów „Heksametr” przy ILP UMK, z programem złożonym z wierszy Czesława Miłosza, Kazimierza Wierzyńskiego, Jana Lechonia, Juliana Tuwima i Leopolda Staffa.

Jako pierwsza referat przedstawiła prof. Barbara Bogołębska (Uniwersytet Łódzki), która zwróciła uwagę słuchaczy na „Wygłaszanie przemówień w ujęciu współczesnych retoryk praktycznych”. Prof. Bogołębska mówiła o renesansie retoryki w obecnych czasach, powołując się na znaczącą przedmiot Mirosława Korolkę oraz akcentowała nie tylko wagę kompozycji tekstu, ale także istotę emocji i stylu podczas wygłaszania przemówień.

Z tekstem tym wiąże się problematyka wystąpienia prof. Andrzeja Dąbrówki (IBL PAN), podejmującego refleksję nad „Deklamacją w średniowiecznej teorii retorycznej i praktyce szkolnej”. W erudycyjnym przeglądzie historycznym istoty ćwiczeń recytacyjnych prof. Dąbrówka podkreślił konieczność wykorzystania triady: mowa — mimika — gest, podczas wystąpień publicznych.

Kolejny referat, prof. Andrzeja Stoffa (Uniwersytet Mikołaja Kopernika) odwoływał się do ustaleń Romana Ingardena i dotyczył problemu „Pismo czy głos? W związku z Ingardenowską teorią dzieła literackiego”. Prof. Stoff przypomniał polemikę Markiewicza z wybitnym filozofem oraz wyróżnił pięć aspektów (metodologiczny w sensie szerszym, ontologiczny, praktyczny, teoretyczno-klasyfikacyjny oraz metodologiczny w sensie węższym) związanych z warstwą brzmieniową tekstu artystycznego i dokonał ich analizy.

Językoznawcze kwestie rozpatrywała mgr Marzenna Cyzman (Uniwersytet Mikołaja Kopernika) w referacie „Tekst głosowo interpretowany a problem jego spójności i delimitacji”. Odwołując się do badań Teresy Dobrzyńskiej nad tempem jako wykładnikiem spójności w tekstach mówionych, zwróciła uwagę na fakt, iż prozodyjne wyznaczniki spójności i delimitacji tekstu mogą mieć charakter wtórny w stosunku do leksykalnych sygnałów delimitacji tekstu dzieła literackiego.

Praktyczne ujęcie omawianej problematyki zaproponował dr Janusz Poźniak (Uniwersytet Szczeciński), mówiąc o „Fonematycznej realizacji utworu poetyckiego (Przygotowanie tekstu do interpretacji głosowej. Etapy pracy i rozwiązania warsztatowe)”. Przypominając między innymi, klasyczne już dziś, prace Jerzego Krama z dziedziny kultury żywego słowa, przedstawił koncepcje kształcenia umiejętności wygłaszania liryki.

Do dydaktycznego aspektu refleksji nad wykonaniem wierszy nawiązały dr Zofia Budrewicz

i dr Elżbieta Mikoś (Akademia Pedagogiczna w Krakowie) w referacie pod tytułem „Poezja śpiewana. Zagadnienia szkolnej interpretacji tekstu”. Autorki pokazały, że wysłuchanie przez uczniów nagrań artystów sięgających po utwory liryczne, może być pomocne w rozumieniu tekstu przez młodych ludzi.

Dr Katarzyna Sybilska (Uniwersytet Warszawski) omówiła utwór Jana Andrzeja Morsztyna *Odjazd* w analizie zatytułowanej „Wiersz «rozdwójony w sobie» — ujawnianie partytury sensu w głosowym wykonaniu barokowego sylabowca”.

Następny referat otwierał krąg rozważań nad głosem w teatrze i dotyczył „Tworzenia spektaklu *Przejasna nowina* w zespole Studio P”, z punktu widzenia reżysera — Lucyny Sowińskiej (Studio P, Toruń). Okazało się, iż zapomniany po trosze tekst *Pastorałek* Tytusa Czyżewskiego świetnie nadaje się do wykorzystania w inscenizacji z udziałem młodych aktorów.

Wpisując się w nurt refleksji rozpoczętych przez Lucynę Sowińską, mgr Zbigniew Bator (Akademia Pedagogiczna w Krakowie) przedstawił „Obronę sekutnicy, czyli analizę interpretacyjną *Pani Twardowskiej* Adama Mickiewicza”. Korzystając z własnych doświadczeń aktorskich, podniósł wagę znajomości przez recytatora kontekstu historycznego, kulturowego, obyczajowego w przygotowaniu tekstu do recytacji.

Dr Zbigniew Jarzębowski (Uniwersytet Szczeciński) mówił o roli „Poezji w radiu (na przykładzie słuchowisk poetyckich rozgłośni szczecińskiej Polskiego Radia)”. Referat dotyczył doboru tekstów oraz pracy nad przygotowaniem audycji radiowych poświęconych liryce.

Pierwszy dzień obrad zakończyło wystąpienie dra Pawła Tańskiego (Uniwersytet Mikołaja Kopernika), zatytułowane „Stanisław Sojka śpiewa sonety Szekspira”. Autor zwrócił uwagę na istotę związków poezji i muzyki, opierając się na ustaleniach zawartych w książce *Muzyka w literaturze. Antologia polskich studiów powojennych*, pod redakcją Andrzeja Hejmeja (Kraków 2002).

Kolejne pięć referatów łączyło się tematycznie z problematyką kształcenia głośnego czytania w szkole (w ujęciu synchronicznym i diachronicznym). Ten blok rozpoczął się głosem dr Małgorzaty Muszyńskiej (Instytut Pedagogiki Uniwersytetu Mikołaja Kopernika), która w artykule „Dziecko wobec tekstu literackiego. (Nie) obecność paidialności” zastanawiała się nad znaczeniem kontekstów filozoficznych, psychologicznych i psychoanalitycznych w rozumieniu osobowości dziecka, które uczy się czytać.

„Interpretację głosową tekstu jako aktywizującą metodę nauczania” proponowała mgr Joanna Błażejewska (Uniwersytet Łódzki), podkreślając jej rolę w kształceniu świadomości etycznej uczniów i nie zapominając o pożytkach, jakie niesie ona dla rozwijania kompetencji językowej dzieci.

O możliwościach zachęcenia najmłodszego odbiorcy literatury do obcowania ze sztuką słowa mówiła mgr Elżbieta Kruszyńska (Uniwersytet Mikołaja Kopernika) w wystąpieniu „Audytoryjne formy pracy z książką”. Autorka wskazywała na wartości płynące z takich działań dydaktycznych, jak: drama, sonda literacka, konkursy recytatorskie, konkursy pięknego czytania, opowiadanie (a nie czytanie) przez nauczyciela bajek, zabawa w dzieckiem.

Ujęcie historyczne miejsca i roli „Głośnego czytania i deklamacji w szkolnej i pozaszkolnej edukacji polonistycznej w latach 1870—1918” przedstawiła dr Bronisława Kulka (Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Częstochowie), zwracając uwagę na znaczenie opanowania pamięciowego fragmentów utworów dla ówczesnego kształcenia literackiego, a także na brak wypisów czy podręczników wspomagających naukę.

Kontynuacją tematyki podjętej przez dr Kulkę było wystąpienie mgr Katarzyny Lange (Uniwersytet Mikołaja Kopernika) — „Z zagadnień kształcenia recytacyjnego w szkole dwudziestolecia międzywojennego”. Autorka mówiła o szczególnym zainteresowaniu recytacją w latach 1918—1939, przedstawiła opinie ówczesnych dydaktyków języka polskiego, zwracając uwagę na ich pesymistyczny charakter, który z dzisiejszej perspektywy wydaje się mocno przesadzony, ponieważ pokolenie kształcone w czasie międzywojnia nadal może stanowić dla nas niedościgny wzór wyrazistej dykcji i pięknej wymowy.

Mgr Roman Chymkowski (Uniwersytet Warszawski), w referacie „Głośna i cicha lektura w starożytnej Grecji” zastanawiał się nad sposobami obcowania z tekstem w starożytności, zwracając

uwagę, między innymi, na rozróżnienie znaczeń czasowników dotyczących czytania — na głos i wyłącznie w myślach.

Z kolei mgr Rafał Moczko (Uniwersytet Mikołaja Kopernika) zaproponował refleksję nad tematem „Interpretacja głosowa niezgodna z intencją autorską — szanse i zagrożenia”. Autor przedstawił stan badań dotyczących problematyki konferencji, odwołując się do ustaleń Stanisława Furmanika, Mieczysława Kotlarczyka, Jerzego Krama, Mariana Mikuty, Władysława Sawryckiego, Bronisława Wieczorkiewicza. Na materiale socrealistycznych wierszy Władysława Broniewskiego mgr Moczko pokazał, że niemożliwe dziś jest wygłoszenie tych tekstów zgodnie z ich dyrektywą wykonawczą.

Do tematyki teatralnej nawiązała mgr Joanna Wnuczyńska (Uniwersytet Mikołaja Kopernika), analizując „Głosy postaci anielskich w «Dziadach» Schillera”. Młoda badaczka mówiła o „wyobraźni teatralnej” Leona Schillera i jego pomysłach inscenizacyjnych.

Dr Piotr Skrzypczak (Uniwersytet Mikołaja Kopernika) odniósł się do „Zagadnień głosowej interpretacji tekstu w kontekście rozwoju sztuki aktorstwa filmowego”. Zwrócił uwagę na to, że film anektował na swoje potrzeby niektóre techniki teatralne, zwłaszcza staranne wygłaszanie kwestii (tuż po pojawieniu się filmu dźwiękowego), by potem odrzucić je na rzecz większej naturalności, a nawet swoistego niedbalstwa wymawianiowego.

„Funkcje znaków interpunkcyjnych w recytacji” omówiła mgr Anna Samorowska (Uniwersytet Mikołaja Kopernika), która korzystając ze swojego recytatorskiego doświadczenia i zaplecza wiedzy językoznawczej, przedstawiła usystematyzowany opis sposobów głosowej realizacji dziesięciu rodzajów znaków przestankowych.

Próbie eseistycznego ukazania piękna kultury żywego słowa podjął dr Maciej Wróblewski (Uniwersytet Mikołaja Kopernika), który w referacie „Dlaczego recytujemy?” zastanawiał się głównie nad związkami liryki i muzyki.

Obrady zamknął prof. Władysław Sawrycki, który podzielił się z uczestnikami obserwacjami na temat „Sztuki recytacji z perspektywy doświadczeń konkursowych jurora”. Wieloletnie doświadczenie prof. Sawryckiego (autora skryptu uniwersyteckiego *Kultura żywego słowa*, Toruń 1985) w tej dziedzinie pozwoliło mu ukazać najczęstsze uchybienia i błędy młodych, początkujących recytatorów.

Sesja *Problematyka tekstu głosowo interpretowanego* cieszyła się dużym zainteresowaniem. Planowana jest publikacja referatów w książce z materiałami konferencyjnymi. Organizatorzy zapowiadają również kontynuację spotkań tego typu.

KATARZYNA LANGE
PAWEŁ TAŃSKI